

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1979-1980**

23 OCTOBRE 1979

Proposition de loi modifiant le Titre IV du Code électoral et la loi organique des élections provinciales

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE L'INTERIEUR ET DE LA FONCTION
PUBLIQUE
PAR M. PAQUE**

L'auteur de la proposition constate que, lors des dernières élections législatives, parmi les bulletins de vote qui avaient été déclarés nuls, ceux qui portaient plusieurs votes nominatifs pour des candidats effectifs ou suppléants ou encore, pour les deux à la fois, en faveur d'une même liste, étaient en nombre grandissant.

Le sénateur déclare que la proposition de loi vise à ne plus annuler les bulletins de vote comportant plusieurs votes nominatifs pour une même liste, vu le fait qu'un électeur ayant voté pour plusieurs candidats sur une même liste a exprimé manifestement la volonté d'attribuer sa voix à cette liste. La comptabilisation de ces votes prévue par la proposition de loi consiste à considérer ces votes comme des votes de liste uniquement et son auteur ajoute que les modifications qu'il y aurait lieu d'apporter à la législation électorale seront réduites.

Ont participé aux travaux de la Commission :

Membres effectifs : MM. Busleau, président; Adriaensens, André, Cornelis, De Graeve, Mme De Loore-Raeymaekers, M. Désir, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Dulac, Flagothier, Lecoq, Nauwelaerts, Pede, Vanderborght, Vandezande, Van Herreweghe, Verleysen, Wyninckx et Paque, rapporteur.

Membres suppléants : MM. Deconinck, Egemeers, Lutgen et Mme Panneels-Van Baelen.

R. A 11385*Voir :***Document du Sénat :**

62 (S.E. 1979) N° 1 : Proposition de loi.

BELGISCHE SENAAAT**ZITTING 1979-1980**

23 OKTOBER 1979

Voorstel van wet tot wijziging van Titel IV van het Kieswetboek en van de Inrichtingswet der provinciale verkiezingen

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
BINNENLANDSE ZAKEN EN HET OPENBAAR
AMBT UITGEBRACHT
DOOR DE HEER PAQUE**

De indiener van het voorstel stelt vast dat in de laatste jaren bij de parlementsverkiezingen steeds meer stembiljetten ongeldig verklaard worden omdat op een zelfde lijst verscheidene naamstemmen zijn uitgebracht voor kandidaat-leden of kandidaat-opvolgers en zelfs voor beide tegelijk.

Het voorstel wil bereiken, zo zegt hij, dat de stembiljetten waarop verscheidene naamstemmen op een zelfde lijst zijn uitgebracht, niet meer nietig worden verklaard, omdat de kiezer die voor verscheidene kandidaten op een zelfde lijst heeft gestemd duidelijk zijn wil heeft te kennen gegeven om voor die lijst te stemmen. Volgens het voorstel zullen die stemmen bij de telling als lijststemmen worden beschouwd en de indiener voegt eraan toe dat er slechts een beperkt aantal wijzigingen in de kieswetgeving behoeven te worden aangebracht.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

Vaste leden : de heren Busleau, voorzitter; Adriaensens, André, Cornelis, De Graeve, Mevr. De Loore-Raeymaekers, de heer Désir, Mevr. D'Hondt-Van Opdenbosch, de heren Dulac, Flagothier, Lecoq, Nauwelaerts, Pede, Vanderborght, Vandezande, Van Herreweghe, Verleysen, Wyninckx en Paque, verslaggever.

Plaatsvervangers : de heren Deconinck, Egemeers, Lutgen en Mevr. Panneels-Van Baelen.

R. A 11385*Zie :***Gedr. St. van de Senaat :**

62 (B.Z. 1979) N° 1 : Voorstel van wet.

L'article 144 du Code électoral qui énonce les principes relatifs à la manière de voter valablement ne sera pas modifié.

C'est dans l'article 157 qui, *in fine*, introduit déjà une dérogation à ces principes que, logiquement, le nouveau texte aura sa place.

Par ailleurs, il y aura lieu de modifier les articles 156, 161 et 166 du même Code électoral pour tenir compte du fait que, dans les opérations de dépouillement, aux bulletins ne portant qu'un vote de liste viendront s'ajouter ceux que la modification de l'article 157 fera désormais considérer comme valables et qui seront réputés également être des votes de liste.

DISCUSSION GENERALE

Un premier intervenant se réjouit du dépôt de la proposition de loi. Le membre insiste sur le fait que notre système électoral a incorporé la nullité de certains votes quoique la volonté de l'électeur soit claire et non équivoque. Le seul problème réside dans la comptabilisation des bulletins : ou bien on les considère comme des votes de liste, ou bien on pourrait accorder la voix au candidat le premier classé sur la liste. Le membre déclare ne pas avoir d'objection fondamentale contre la proposition de loi.

Le Ministre de l'Intérieur déclare : « La proposition de loi précitée a pour but de permettre le vote pour plusieurs candidats-titulaires et/ou suppléants de la même liste aux élections législatives et provinciales. Il ne s'agit donc pas de rétablir le « panachage » (qui permettait de voter pour plusieurs candidats appartenant à des listes différentes). Ainsi donc, les auteurs de la proposition souhaiteraient voir adopter un système comparable à celui qui est en vigueur pour les élections communales.

Cependant, le Gouvernement a toujours souligné — et une fois encore lors de la révision de 1976 — que le mieux serait d'instaurer un système identique pour toutes les élections (législatives, provinciales, d'agglomération et communales).

La solution la plus simple serait de n'émettre qu'un seul suffrage (en tête de liste ou nominatif), en supprimant en outre la catégorie spéciale des suppléants prévue aux élections législatives.

L'avantage de pareil système réside dans sa simplicité (à la fois pour le citoyen et pour ceux qui seront chargés du dépouillement). Néanmoins, les travaux parlementaires consacrés à la révision de la législation électorale ont montré qu'un système aussi simple était difficilement acceptable pour les élections communales et que le Parlement n'est pas disposé à réaliser l'uniformisation.

L'instauration dans notre législation du système prévu dans la proposition de loi provoquerait, d'autre part, une nouvelle diversification des modes de votation, avec tous les risques que cela comporte.

Artikel 144 van het Kieswetboek, dat bepaalt op welke wijze geldig kan worden gestemd, wordt niet gewijzigd.

De nieuwe tekst behoort logisch thuis in artikel 157, dat in het laatste lid reeds een afwijking van de geldige stemwijzen bevat.

Verder dienen de artikelen 156, 161 en 166 van hetzelfde Kieswetboek te worden gewijzigd, ten einde rekening te houden met het feit dat tijdens de stemopneming, aan de stembiljetten die slechts een lijststem bevatten, nu ook de stemmen zullen worden toegevoegd die na de wijziging van artikel 157 als geldig zullen worden beschouwd en als lijststem aangemerkt.

ALGEMENE BESPREKING

Een eerste spreker verheugt zich over de indiening van het voorstel. Hij wijst erop dat volgens ons kiesstelsel bepaalde stembiljetten ongeldig zijn, hoewel de wil van de kiezer duidelijk en ondubbelzinnig tot uitdrukking is gebracht. De enige vraag is hoe die stemmen in rekening moeten worden gebracht : ofwel worden zij als lijststemmen beschouwd, ofwel aan de eerste kandidaat op de lijst toegekend. Het lid heeft geen fundamentele bezwaren tegen het voorstel van wet.

De Minister van Binnenlandse Zaken verklaart dat het voorstel de mogelijkheid wil scheppen om voor meer dan een kandidaat-lid en/of kandidaat-opvolger op dezelfde lijst te stemmen bij de parlements- en provincieraadsverkiezingen. Het doel is dus niet het opnieuw invoeren van het « panacheren », waarbij het stemmen voor meer dan een kandidaat op verschillende lijsten was toegestaan. De indieners wensen een regeling in de trant van wat voor de gemeenteraadsverkiezingen geldt.

De Regering heeft echter steeds beklemtoond — en laatstelijk bij de herziening van 1976 — dat een gemeenschappelijk stelsel voor alle verkiezingen (Parlement, provincieraad, agglomeratie- en gemeenteraad) de beste oplossing zou zijn.

Het eenvoudigste zou zijn dat slechts één stem (een kopstem of een naamstem) mag worden uitgebracht, waarbij de categorie van opvolgers bij de parlementsverkiezingen komt te vervallen.

Een dergelijke regeling zou het voordeel hebben dat het eenvoudig zou zijn zowel voor de kiezers als voor degenen die belast zijn met de opneming. Bij de parlementaire voorbereiding van de herziening van de kieswetgeving is echter gebleken dat zulk een eenvoudig systeem moeilijk te aanvaarden is voor de gemeenteraadsverkiezingen en dat het Parlement niet geneigd is tot eenvormigheid te komen.

De regeling die wordt voorgesteld zou een nog grotere verscheidenheid in de wijze van stemmen meebrengen, met alle risico's die eraan verbonden zijn.

Toutefois, le Ministre admet volontiers qu'il n'est pas sans importance de trouver un moyen d'éviter que des voix ne se perdent parce que des bulletins sont nuls.

Il appartient à la Commission de décider comment les votes seront finalement comptabilisés, mais il n'est pas douteux que l'électeur a donné sa voix à une liste déterminée et l'équité exige dès lors qu'elle soit attribuée à cette liste. »

Un membre fait remarquer qu'un candidat classé dans un ordre utile sur la liste pourrait conseiller aux électeurs de voter pour plusieurs candidats afin qu'en fait ces votes deviennent des votes de liste, ce qui aurait un avantage net pour ce candidat.

Un membre déclare qu'il pourrait s'avérer plus utile de modifier l'article 144.

Selon un autre membre le système le plus juste serait d'attribuer à chaque candidat une fraction des votes émis. Ce ne sera possible que si un vote par informatique était pratiqué.

Un membre estime que si un électeur vote pour plusieurs candidats, cet électeur rejette l'ordre de la liste.

Un autre membre déclare que les notions d'annulation et de validation se rencontrant, on ferait mieux de modifier l'article 144.

Un membre estime que plus on favorise le système des voix de préférence, plus on diminue l'importance des partis politiques. Il préfère que la validation de ces votes implique qu'on les considère comme des votes de liste uniquement. De plus, cela nécessitera moins de modifications fondamentales au code électoral.

Le premier intervenant rejoint ce point de vue et déclare approuver la proposition de loi telle quelle.

Un sénateur déclare que la proposition n'introduit pas un nouveau mode de vote, mais seulement une nouvelle manière de compter. Le vote de liste découragera les candidats à propager un nouveau mode de vote.

Un membre déclare que certaines objections d'ordre juridique pourraient surgir. Il estime que l'avis du Conseil d'Etat doit être demandé.

Un autre membre intervient dans le même sens.

Par 9 voix contre 4 la Commission rejette cette proposition visant à requérir le Président du Sénat à demander l'avis du Conseil d'Etat sur la proposition en discussion.

DISCUSSION DES ARTICLES

Sur proposition du Ministre, la Commission remplace partout les mots « alinéa 2 » (de l'art. 157) par « alinéa final ».

Article 1er

Adopté à l'unanimité des 13 membres présents.

Wel geeft de Minister gaarne toe dat het niet van belang ontbloeit is dat er een middel zou worden gevonden om te voorkomen dat er stemmen verloren gaan wegens ongeldigheid.

Het staat aan de Commissie te beslissen hoe die stemmen worden toegekend, maar het lijdt geen twijfel dat de kiezer zijn stem aan een bepaalde lijst heeft gegeven en het is dan ook billijk dat die stem aan die lijst zou toevallen.

Een lid merkt op dat een kandidaat die op een verkiesbare plaats staat, de kiezer zou kunnen aanraden voor verscheidene kandidaten te stemmen, om zoveel mogelijk lijststemmen te verkrijgen, wat duidelijk in het voordeel van die kandidaat zou zijn.

Een ander lid meent dat het beter zou zijn artikel 144 te wijzigen.

Volgens een ander lid zou het rechtvaardigste systeem zijn aan elke kandidaat een gedeelte van de uitgebrachte stemmen dat wordt toegekend. Maar dit is slechts mogelijk met een mechanische stemming.

Een lid is van oordeel dat een kiezer de volgorde van de lijst verwerpt indien hij voor meer dan een kandidaat stemt.

Een ander lid verklaart dat de begrippen ongeldigverklaring en geldigverklaring hier samentreffen en dat het dus beter zou zijn artikel 144 te wijzigen.

Een lid brengt in het midden dat hoe meer men het systeem van de voorkeursstemmen bevordert, hoe meer men het belang van de politieke partijen doet afnemen. Hij ziet liever dat de geldigverklaring van die stemmen ook inhoudt dat ze als lijststemmen worden beschouwd. Dat zal ook niet zoveel grondige wijzigingen in het Kieswetboek noodzakelijk maken.

De eerste spreker is het daarmee eens en sluit zich aan bij het voorstel zoals het voor hem ligt.

Volgens een senator voert het voorstel geen nieuwe wijze van stemmen in, maar alleen een nieuwe wijze van tellen. De lijststem zal de kandidaten de lust benemen om een nieuwe wijze van stemmen ingang te doen vinden.

Een lid verklaart dat er juridische bezwaren kunnen rijzen. Hij meent dat het advies van de Raad van State moet worden gevraagd.

Een ander lid is dezelfde opvatting toegedaan.

De Commissie verwerpt met 9 tegen 4 stemmen het voorstel om de Voorzitter van de Senaat te verzoeken het advies van de Raad van State over het voorstel van wet te vragen.

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Op voorstel van de Minister vervangt de Commissie overal de woorden « tweede lid » (van art. 157) door de woorden « laatste lid ».

Artikel 1

Aangenomen bij eenparigheid van de 13 aanwezige leden.

Article 2

Adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

Article 3

Le Ministre propose de rédiger l'article comme suit :

« A l'article 161, alinéa 4, du Code électoral :

1° Après la première parenthèse, les mots « ou considérés comme tels (alinéa final, 1° et 3°, de l'art. 157) » sont insérés.

2° Après les mots « non venus par l'alinéa final » il est inséré un « 2° ».

Cet amendement est adopté à l'unanimité des 12 membres présents.

Article 4

Adopté à l'unanimité des 13 membres présents.

Article 5

Adopté à l'unanimité des 13 membres présents.

L'ensemble de la proposition de loi a été adopté à l'unanimité des 13 membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 15 membres présents.

Le Rapporteur,
G. PAQUE.

Le Président,
M. BUSIEAU.

Artikel 2

Aangenomen bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

Artikel 3

De Minister stelt voor het artikel te doen luiden als volgt :

« In artikel 161, vierde lid, van het Kieswetboek :

1° worden na de tekst tussen haakjes ingevoegd de woorden « of die als zodanig worden beschouwd (art. 157, laatste lid, 1° en 3°) »;

2° wordt na de woorden « bij artikel 157, laatste lid » een « 2° » ingevoegd ».

Dit amendement wordt aangenomen bij eenparigheid van de 12 aanwezige leden.

Artikel 4

Aangenomen bij eenparigheid van de 13 aanwezige leden.

Artikel 5

Aangenomen bij eenparigheid van de 13 aanwezige leden.

Het voorstel van wet in zijn geheel is aangenomen bij eenparigheid van de 13 aanwezige leden.

Dit verslag is goedgekeurd bij eenparigheid van de 15 aanwezige leden.

De Verslaggever,
G. PAQUE.

De Voorzitter,
M. BUSIEAU.

TEXTE ADOPTÉ PAR LA COMMISSION

ARTICLE 1er

A l'article 156 du Code électoral, après la première phase du troisième alinéa, il est inséré la phrase suivante : « les bulletins visés à l'alinéa final, 1° et 3°, de l'article 157 sont classés dans la première sous-catégorie ».

ART. 2

Les modifications suivantes sont apportées à l'article 157 du Code électoral :

1. A l'alinéa premier, 2°, le texte suivant le mot « liste » est modifié comme suit : « ou qui contiennent des suffrages nominatifs soit pour les mandats effectifs, soit pour la suppléance, sur des listes différentes ».

2. L'alinéa final est remplacé par le texte suivant :

« Ne sont pas nuls :

1° Les bulletins dans lesquels l'électeur a marqué un vote à côté du nom de plusieurs candidats titulaires ou de plusieurs candidats suppléants, ou de plusieurs candidats titulaires et de plusieurs candidats suppléants de la même liste. Dans ce cas, l'électeur est réputé avoir marqué uniquement un vote en tête de liste;

2° Ceux dans lesquels l'électeur a marqué, à la fois, un vote en tête d'une liste et à côté du nom d'un candidat titulaire ou d'un candidat suppléant, ou d'un candidat titulaire et d'un candidat suppléant de la même liste. Dans ce cas, le vote en tête est considéré comme non avenu;

3° Ceux dans lesquels l'électeur a marqué, à la fois, un vote en tête d'une liste et à côté du nom de plusieurs candidats titulaires ou de plusieurs candidats suppléants, ou de plusieurs candidats titulaires et de plusieurs candidats suppléants de la même liste. Dans ce cas, les votes nominatifs sont considérés comme non avenus. »

ART. 3

A l'article 161, alinéa 4, du Code électoral :

1° après la première parenthèse, les mots « ou considérés comme tels (alinéa final, 1° et 3°, de l'art. 157) » sont insérés;

2° après les mots « non avenus par l'alinéa final » il est inséré un « 2° ».

ART. 4

A l'article 166 du Code électoral, dans la parenthèse figurant au deuxième alinéa, il est introduit, *in fine*, les mots suivants : « et article 157, alinéa final, 1° et 3° ».

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

ARTIKEL 1

In artikel 156, derde lid, van het Kieswetboek wordt na de eerste volzin een nieuwe volzin ingevoegd, luidende : « De stembiljetten bedoeld in artikel 157, laatste lid, 1° en 3°, worden ingedeeld bij de eerste subcategorie ».

ART. 2

In artikel 157 van het Kieswetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1. In het eerste lid, 2°, wordt de tekst na het woord « voorkomt » gewijzigd als volgt : « of waarop naamstemmen, voor titularissen of voor opvolgers op verschillende lijsten zijn uitgebracht »;

2. Het laatste lid wordt vervangen als volgt :

« Niet ongeldig zijn:

1° De stembiljetten waarop de kiezer een stem heeft uitgebracht naast de naam van meer dan één kandidaat-titularis of meer dan één kandidaat-opvolger, dan wel naast de naam van meer dan één kandidaat-titularis en meer dan één kandidaat-opvolger van dezelfde lijst. In dat geval wordt de kiezer geacht alleen een stem bovenaan op de lijst te hebben uitgebracht;

2° De stembiljetten waarop de kiezer bovenaan op een lijst en tevens naast de naam van een kandidaat-titularis of van een kandidaat-opvolger, dan wel naast de naam van een kandidaat-titularis en van een kandidaat-opvolger van dezelfde lijst gestemd heeft. In dat geval wordt de stem bovenaan op de lijst als niet-bestaande beschouwd;

3° De stembiljetten waarop de kiezer een stem heeft uitgebracht bovenaan op de lijst en tevens naast de naam van meer dan één kandidaat-titularis of meer dan één kandidaat-opvolger, dan wel van meer dan één kandidaat-titularis en meer dan één kandidaat-opvolger van dezelfde lijst. In dat geval worden de naamstemmen als niet-bestaande beschouwd. »

ART. 3

« In artikel 161, vierde lid, van het Kieswetboek :

1° wordt na de tekst tussen haakjes ingevoegd de woorden « of die als zodanig worden beschouwd (art. 157, laatste lid, 1° en 3°) »;

2° wordt na de woorden « bij artikel 157, laatste lid » een « 2° » ingevoegd ».

ART. 4

In artikel 166, tweede lid, van het Kieswetboek, wordt de tekst tussen haakjes aangevuld als volgt : « en artikel 157, laatste lid, 1° en 3° ».

ART. 5

A l'article 16, alinéa 2, de la loi du 19 octobre 1921 organique des élections provinciales, modifié par la loi du 26 avril 1929, les mots « dans lesquels l'électeur a marqué à la fois, un vote en tête d'une liste et à côté du nom d'un candidat de la même liste » ainsi que la deuxième phrase de cet alinéa sont remplacés par les mots « visés à l'alinéa final de l'article 157 du Code électoral ».

TEXTE ACTUEL

ART. 156 du Code électoral

Le président et l'un des membres du bureau, après avoir mêlé tous les bulletins que le bureau est chargé de dépouiller, les déplient et les classent d'après les catégories suivantes :

1. Bulletins donnant des suffrages valables à la première liste ou à des candidats de cette liste;
2. De même pour la deuxième liste et pour les listes suivantes, s'il y a lieu;
3. Bulletins suspects;
4. Bulletins blancs ou nuls.

Ce premier classement étant terminé, les bulletins de chacune des catégories formées pour les diverses listes sont répartis en trois sous-catégories comprenant :

1. Les bulletins marqués en tête;
2. Les bulletins marqués en faveur d'un suppléant seul;
3. Les bulletins marqués en faveur d'un titulaire ou en faveur d'un titulaire et d'un suppléant.

Les bulletins marqués en tête et en faveur d'un suppléant sont classés dans la deuxième sous-catégorie et les bulletins marqués en tête et en faveur d'un titulaire ou d'un titulaire et d'un suppléant, sont classés dans la troisième sous-catégorie. Sur tous ces bulletins, le président inscrit la mention « validés » et y appose son paraphe.

ART. 157 du Code électoral

Sont nuls :

1. Tous les bulletins autres que ceux dont l'usage est permis par la loi;
2. Ceux qui contiennent plus d'un vote de liste, ou qui contiennent, soit pour les mandats effectifs, soit pour la suppléance, plus d'un suffrage nominatif;
3. Ceux dans lesquels l'électeur a marqué à la fois un vote en tête de liste et à côté du nom d'un candidat, titulaire ou suppléant d'une autre liste;
4. Ceux dans lesquels l'électeur a voté à la fois pour un titulaire d'une liste et un suppléant d'une autre liste;

ART. 5

In artikel 16, tweede lid, van de inrichtingswet van de provinciale verkiezingen van 19 oktober 1921, gewijzigd bij de wet van 26 april 1929, worden de woorden « waarop de kiezer tegelijk bovenaan op een lijst en naast de naam van een kandidaat van dezelfde lijst gestemd heeft », evenals de tweede volzin van hetzelfde lid, vervangen door de woorden « bedoeld in artikel 157, laatste lid, van het Kieswetboek ».

HUIDIGE TEKST

ART. 156 van het Kieswetboek

De voorzitter en een van de leden mengen alle door het bureau te onderzoeken stembiljetten dooreen, vouwen ze open en delen ze in de volgende categorieën in :

1. Stembiljetten met geldige stemmen voor de eerste lijst of voor kandidaten van deze lijst;
2. Hetzelfde voor de tweede lijst en in voorkomend geval voor de volgende lijsten;
3. Twijfelachtige stembiljetten;
4. Blanco stembiljetten en ongeldige stembiljetten.

Na deze eerste indeling worden de stembiljetten van elk van de categorieën voor de verschillende lijsten verder verdeeld in drie ondercategorieën :

1. Stembiljetten waarop bovenaan op een lijst is gestemd;
2. Stembiljetten waarop alleen naast de naam van een opvolger is gestemd;
3. Stembiljetten waarop naast de naam van een titularis of naast de naam van een titularis en van een opvolger is gestemd.

De stembiljetten waarop bovenaan op een lijst en naast de naam van een opvolger is gestemd, worden in de tweede ondercategorie geplaatst; de stembiljetten waarop bovenaan op een lijst en naast de naam van een titularis of van een titularis en van een opvolger is gestemd, worden in de derde ondercategorie geplaatst. Op al deze stembiljetten schrijft de voorzitter de vermelding « geldig » en stelt hij zijn paraaf.

ART. 157 van het Kieswetboek

Ongeldig zijn :

1. Alle andere stembiljetten dan die welke volgens de wet mogen worden gebruikt;
2. De stembiljetten waarop meer dan één lijststem voorkomt of waarop meer dan één naamstem, hetzij voor titularissen, hetzij voor opvolgers is uitgebracht;
3. De stembiljetten waarop een kiezer een stem heeft uitgebracht bovenaan op een lijst en tegelijk naast de naam van een kandidaat-titularis of kandidaat-opvolger van een andere lijst;
4. De stembiljetten waarop een kiezer een stem heeft uitgebracht voor een titularis van een lijst en tegelijk voor een opvolger van een andere lijst;

5. Ceux qui ne contiennent l'expression d'aucun suffrage; ceux dont les formes et dimensions auraient été altérées, qui contiendraient à l'intérieur un papier ou un objet quelconque, ou dont l'auteur pourrait être rendu reconnaissable par un signe, une rature, ou une marque non autorisée par la loi.

Ne sont pas nuls, les bulletins dans lesquels l'électeur a marqué, à la fois, un vote en tête d'une liste et à côté du nom d'un candidat titulaire ou d'un candidat suppléant, ou d'un candidat titulaire et d'un candidat suppléant de la même liste. Dans ce cas, le vote en tête est considéré comme non avenu.

ART. 161 du Code électoral

Le procès-verbal des opérations est dressé séance tenante et porte les signatures des membres du bureau et des témoins.

Les résultats du recensement des suffrages y sont indiqués dans l'ordre et d'après les indications d'un tableau-modèle à dresser par le président (du bureau principal d'arrondissement).

Ce tableau mentionne le nombre des bulletins trouvés dans chacune des urnes, le nombre des bulletins blancs ou nuls, le nombre des votes valables; il mentionne ensuite pour chacune des listes, classées dans l'ordre de leur numéro, le nombre des votes de liste et le nombre des suffrages nominatifs obtenus pour chaque candidat.

Les votes de liste comprennent, d'une part, les votes marqués en tête des listes (al. 2 de l'art. 144), à l'exception des votes déclarés comme non avenus par l'alinéa final de l'article 157, et, d'autre part, les votes donnés uniquement à des suppléants (al. 3 de l'art. 144), lesquels sont comptés à la fois comme votes de liste et comme votes individuels pour les suppléants.

Un double du tableau est immédiatement établi.

Ce document porte pour suscription les noms de l'arrondissement et du canton électoral, le numéro du bureau de dépouillement, la date de l'élection et la mention : « Résultat du dépouillement des bulletins reçus dans les bureaux n°s ... ».

(...)

Avant de poursuivre les opérations, le président du bureau de dépouillement muni du procès-verbal se rend chez (le président du bureau principal du canton) et lui soumet le double du tableau. Si ce président constate la régularité du tableau, il le munit de son paraphe. Dans le cas contraire, il invite le président du bureau de dépouillement à le faire, au préalable, compléter ou rectifier par son bureau, et, le cas échéant, à faire compléter ou rectifier le procès-verbal original.

Le président du bureau principal de canton recueille alors les doubles des tableaux de dépouillement et en donne récépissé aux présidents des bureaux de dépouillement.

« Le bureau principal de canton reprend par bureau de dépouillement sur un tableau récapitulatif le nombre des bulletins déposés, le nombre des bulletins blancs ou nuls, le nom-

5. De stembiljetten waarop geen stem tot uitdrukking is gebracht; de stembiljetten waarvan de vorm en de afmetingen veranderd zijn, die binnenin een papier of enig voorwerp bevatten of die de kiezer herkenbaar maken door een teken, een doorhaling of een bij de wet niet geoorloofd merk.

Niet ongeldig zijn de stembiljetten waarop de kiezer tegelijk bovenaan op een lijst en naast de naam van een kandidaat-titularis of van een kandidaat-opvolger, dan wel van een kandidaat-titularis en een kandidaat-opvolger van dezelfde lijst gestemd heeft. In dat geval wordt de stem bovenaan op de lijst als niet-bestaande beschouwd.

ART. 161 van het Kieswetboek

Het proces-verbaal van de verrichtingen wordt staande de vergadering opgemaakt en door de leden van het bureau en de getuigen ondertekend.

De uitslagen van de stemopneming worden erin vermeld in de volgorde en naar de aanwijzingen van een modeltabel, op te maken door de voorzitter van het (arrondissements-hoofdbureau).

Deze tabel vermeldt het aantal in elke stembus gevonden stembiljetten, het aantal blanco- of ongeldige stembiljetten, het aantal geldige stembiljetten; zij vermeldt vervolgens voor elke lijst, gerangschikt naar haar volgnummer, het aantal lijststemmen en het aantal naamstemmen van elke kandidaat.

In de lijststemmen zijn begrepen enerzijds de stemmen bovenaan op de lijsten uitgebracht (art. 144, tweede lid), met uitzondering van de stemmen die bij artikel 157, laatste lid, niet-bestaande zijn verklaard, en anderzijds de stemmen die alleen op opvolgers zijn uitgebracht (art. 144, derde lid), welke stemmen tegelijk als lijststemmen en als afzonderlijke stemmen voor de opvolgers worden geteld.

Van deze tabel wordt onmiddellijk een dubbel opgemaakt.

Dit stuk draagt als opschrift de naam van het arrondissement en van het kieskanton, het nummer van het stemopnemingsbureau, de datum van de verkiezing en de vermelding : « Uitslag van de opneming der stembiljetten, ontvangen in de bureaus nrs ... ».

(...)

Alvorens de verrichtingen voort te zetten, gaat de voorzitter van het stemopnemingsbureau met het proces-verbaal bij (de voorzitter van het kantonhoofdbureau) en legt hem het dubbel van de tabel voor. Indien deze voorzitter vaststelt dat de tabel in orde is, stelt hij er zijn paraaf op. In het tegenovergestelde geval verzoekt hij de voorzitter van het stemopnemingsbureau de tabel eerst door zijn bureau te doen aanvullen of verbeteren, en in voorkomend geval, het oorspronkelijk proces-verbaal te doen aanvullen of verbeteren.

« De voorzitter van het kantonhoofdbureau verzamelt de dubbels van de stemopnemingsstabellen en geeft een ontvangstbewijs aan de voorzitters van de stemopnemingsbureaus.

Het kantonhoofdbureau schrijft, per opnemingsbureau over op een verzamelstaat het aantal neergelegde stembiljetten, het aantal blanco of ongeldige biljetten, het aantal

bre des votes valables et pour chacune des listes classées dans l'ordre de leur numéro, le nombre des votes de liste, le total des suffrages nominatifs émis pour chaque liste, ainsi que pour chaque candidat de chaque liste le total des suffrages nominatifs, qu'il a obtenus.

Le bureau principal de canton totalise pour tout le canton toutes ces rubriques et y ajoute le chiffre électoral de chaque liste.

Il communique par la voie la plus rapide au Ministre de l'Intérieur le total des bulletins déposés, le total des bulletins blancs et nuls, le total des votes valables et le chiffre électoral de chacun des listes.

Le président du bureau principal de canton met ensuite les doubles des tableaux de dépouillement et le tableau récapitulatif, sous enveloppe, les cachète et en assure l'envoi par la voie la plus rapide au président du bureau principal d'arrondissement qui en donne récépissé.

A la demande du président du bureau principal de canton le collège des bourgmestre et échevins de la commune chef-lieu du canton met à la disposition de celui-là le personnel et le matériel nécessaire à l'accomplissement de sa mission. Le même collège fixe l'indemnité à charge de la commune à payer aux personnes désignées. »

ART. 166 du Code électoral

Le total des bulletins valables favorables à une liste, soit qu'ils contiennent un vote de liste, soit qu'ils contiennent un vote nominatif, constitue le chiffre électoral de la liste.

(Ce total est déterminé par l'addition des votes en tête de liste (art. 144, alinéa deux) et des votes nominatifs obtenus par les candidats.)

Les candidatures isolées sont considérées comme constituant chacune une liste séparée.

ART. 16 de la loi électorale provinciale

L'électeur ne peut émettre qu'un seul vote. S'il adhère à l'ordre de présentation des candidats de la liste qui a son appui, il marque son vote dans la case placée en tête de cette liste. S'il veut modifier cet ordre, il donne un vote nominatif au candidat de son choix. Lorsqu'il n'y a qu'un membre à élire ou que l'électeur veut donner son suffrage à un candidat isolé, il marque son vote dans la case placée au-dessus du nom du candidat.

(Les bulletins contenant plus d'un suffrage sont nuls, à l'exception de ceux dans lesquels l'électeur a marqué à la fois, un vote, en tête d'une liste et à côté du nom d'un candidat de la même liste. Le vote de liste est, dans ce cas, considéré comme non avenu.)

geldige stemmen en voor elke lijst, gerangschikt naar haar volgnummer, het aantal lijststemmen, het totaal van de naamstemmen op elke lijst uitgebracht, alsmede voor elke kandidaat van elke lijst het totaal van de door hem verkregen naamstemmen.

Het kantonhoofdbureau totaliseert voor geheel het kanton al die rubrieken en voegt er het stemcijfer van elke lijst aan toe.

Het doet langs de snelste weg aan de Minister van Binnenlandse Zaken mededeling van het totaal van de neergelegde stembiljetten, het totaal van de blanco en ongeldige stemmen, het totaal van de geldige stemmen en het stemcijfer van elke lijst.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau plaatst de dubbels van de stemopnemingsstabellen en de samenvattende tabel onder omslag, sluit die met zijn zegel en zendt hem langs de snelste weg aan de voorzitter van het arrondissementshoofdbureau, die er een ontvangstbewijs van afgeeft.

Op aanvraag van de voorzitter van het kantonhoofdbureau stelt het college van burgemeester en schepenen van de hoofdplaats van het kanton hem het personeel en het materieel ter beschikking dat hij nodig heeft voor het volbrengen van zijn opdracht. Hetzelfde college bepaalt de vergoeding die door de gemeente aan de aangewezen personen zal worden betaald. »

ART. 166 van het Kieswetboek

Het totaal van de biljetten waarop een geldige stem voor een lijst is uitgebracht, onverschillig of het een lijststem dan wel een naamstem is, vormt het stemcijfer van die lijst.

(Dit totaal wordt verkregen door optelling van de lijststemmen (art. 144, tweede lid) en de op de kandidaten uitgebrachte naamstemmen.)

Alleenstaande kandidaten worden geacht ieder een afzonderlijke lijst te vormen.

ART. 16 van de provinciekieswet

De kiezer mag niet meer dan één stem uitbrengen. Kan hij zich verenigen met de volgorde waarin de kandidaten op de door hem gesteunde lijst voorkomen, dan brengt hij zijn stem uit in het stemvak bovenaan op die lijst. Wil hij deze orde wijzigen, dan geeft hij een naamstem aan de kandidaat zijner keuze. Is er niet meer dan één lid te verkiezen of wil de kiezer zijn stem geven aan een alleenstaande kandidaat, dan brengt hij zijn stem uit in het stemvak boven de naam van de kandidaat.

(De stembiljetten waarop meer dan één stem is uitgebracht, zijn ongeldig, met uitzondering van die waarop de kiezer tegelijk bovenaan op een lijst en naast de naam van een kandidaat van dezelfde lijst gestemd heeft. In dat geval wordt de lijststem als niet bestaande beschouwd.)